

UCHWAŁA

składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego

Dnia 23 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Świecki (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Piotr Mirek

SSN Barbara Skoczowska (sprawozdawca)

SSN Andrzej Stępka

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

SSN Paweł Wiliński

Protokolant Weronika Woźniak

przy udziale prokuratora Prokuratury Regionalnej w Katowicach Krzysztofa Urgacza
delegowanego do Prokuratury Krajowej

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 23 marca 2023 r.,

przedstawionego na podstawie art. 83 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie
Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5 ze zm.) wniosku Prezesa Sądu Najwyższego
z dnia 20 września 2022 r. (K.Prez. 59/22) o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu
sędziów Sądu Najwyższego następującego zagadnienia prawnego:

Czy sformułowanie "zmiana miejsca służbowego sędziego"
(art. 47b § 4 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju
sądów powszechnych, Dz. U. z 2020 r., poz. 2072 ze zm.)
obejmuje każdy przypadek zmiany takiego miejsca, a więc także
związany ze zmianą stanowiska, czy też jest ograniczone
wyłącznie do zmiany miejsca służbowego niepowiązanej ze
zmianą stanowiska sędziego (przeniesienie na inne miejsce
służbowe w trybie art. 75 u.s.p.)?

podjął uchwałę:

1. **sformułowanie "zmiana miejsca służbowego sędziego" (art. 47b § 4 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych, t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 2072 ze zm.) odnosi się wyłącznie do zmiany miejsca służbowego niepowiązanej ze zmianą stanowiska sędziego (art. 75 tej ustawy);**
2. **wykładnia dokonana w uchwale wiąże od chwili jej podjęcia, z tym że nie ma zastosowania do spraw, w których rozpoczęto przewód sądowy;**
3. **nadać powyższej uchwale moc zasady prawnej.**

UZASADNIENIE

W dniu 20 września 2022 r. na podstawie art. 83 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5 ze zm., dalej uSN) w związku z ujawnionymi rozbieżnościami w orzecznictwie Sądu Najwyższego w wykładni prawa, Prezes Izby Karnej Sądu Najwyższego wniósł o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego w/w zagadnienia prawnego.

Podniósł, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego doszło do powstania rozbieżności w zakresie możliwości dalszego orzekania - bez odrębnego aktu delegacji - przez sędziego, który został powołany na stanowisko sędziego sądu wyższego rzędu w sprawach przydzielonych w dotychczasowym miejscu służbowym sędziego. Powołał się na dwa orzeczenia tego Sądu. Według pierwszego poglądu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2022 r., V KK 171/22), powołanie przez Prezydenta RP do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim wiąże się z wyznaczeniem dla takiego sędziego jego miejsca służbowego (art. 55 § 3 u.s.p.). Skoro powołanie na stanowisko sędziego sądu wyższego rzędu wiąże się także z wyznaczeniem dla sędziego nowego miejsca służbowego, to w takim wypadku art. 47b § 4 u.s.p. znajduje także zastosowanie, albowiem zachodzi wskazany w tym przepisie przypadek zmiany miejsca służbowego sędziego. Według drugiego stanowiska (wyrażonego w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2022 r., II KK 321/22), zmiana miejsca służbowego,

o jakiej mowa w art. 47b § 4 u.s.p., jest ujmowana wąsko jako obejmująca tylko przeniesienie sędziego na inne miejsce służbowe i dotyczy sytuacji zmiany niepowiązanej ze zmianą stanowiska służbowego. W konsekwencji, w wypadku awansu sędziego do sądu wyższego rzędu, sędzia ten, bez aktu delegacji, nie będzie mógł orzekać w sprawach dotychczas przydzielonych mu w jego dotychczasowym miejscu służbowym (a więc w sądzie, w którym orzekał przed awansowaniem).

Zdaniem Prezesa Sądu Najwyższego, rozstrzygnięcie zaistniałej w orzecznictwie Izby Karnej Sądu Najwyższego rozbieżności w wykładni prawa ma istotne znaczenie dla ukształtowania jednolitego i prawidłowego stosowania w praktyce przez sądy art. 47b § 4 u.s.p., tym bardziej, że orzekanie przez sędziego z naruszeniem tego przepisu stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą, która w toku postępowania odwoławczego, kasacyjnego i wznowieniowego podlega kontroli poza granicami zaskarżenia i podniesionych zarzutów (art. 439 § 1 k.p.k., art. 536 k.p.k. i art. 542 § 3 k.p.k.). Powstała rozbieżność, choć dotyczy jedynie przeciwstawnych poglądów wypowiedzianych w dwóch orzeczeniach wydanych w Izbie Karnej Sądu Najwyższego, uzasadnia skorzystanie z uprawnienia, jakie przewiduje art. 83 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym, a mianowicie przedstawienia wniosku składowi 7 sędziów Sądu Najwyższego w celu rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego.

W związku z przedstawionym wnioskiem Prezesa Sądu Najwyższego złożonym w trybie art. 83 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym o rozstrzygnięcie rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego, prokurator Prokuratury Krajowej, pismem z dnia 25 października 2022 r., przedstawił wniosek o podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały, że „zmiana miejsca służbowego sędziego” określona w art. 47b § 4 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych obejmuje każdy przypadek zmiany takiego miejsca, w tym także wynikający z faktu powołania sędziego przez Prezydenta RP do pełnienia urzędu sędziego w sądzie wyższego rzędu, niż ten, w którym dotychczas sędzia orzekał.

W uzasadnieniu prezentowanego stanowiska Autor wniosku skonstatował, że „Artykuł 47b § 4 p.u.s.p stanowi samoistną podstawę prawną do podejmowania

czynności, w tym wydania orzeczenia kończącego sprawę, w sprawie przydzielonej sędziemu przed zmianą jego miejsca służbowego. Dlatego orzekanie przez sędziego w dotychczasowym miejscu pełnienia służby w przydzielonych mu sprawach nie wymaga dodatkowego umocowania w oparciu o akt delegacji na podstawie art. 77 §1 pkt 1 lub 8 p.u.s.p.”, a „Zasada niezmienności składu przewiduje zakaz zmiany składu poza przypadkami określonymi w ustawie. Nawet zmiana miejsca służbowego nie zwalnia sędziego z obowiązku zakończenia spraw już rozpoczętych w poprzednim sądzie. Ma to pozytywny wpływ na sprawność i terminowość rozpoznania spraw, zwłaszcza w sprawach o znacznym stopniu zaawansowania.”

Rozpoznając przedstawione zagadnienie prawne, Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów zważył, co następuje.

Na wstępie stwierdzić należy, że wniosek o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego w/w zagadnienia prawnego spełnia wymogi określone w art. 83 § 1 uSN, zgodnie z którym, jeżeli w orzecznictwie sądów powszechnych, sądów wojskowych lub Sądu Najwyższego ujawnią się rozbieżności w wykładni przepisów prawa będących podstawą ich orzekania, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego lub Prezes Sądu Najwyższego może, w celu zapewnienia jednolitości orzecznictwa, przedstawić wniosek o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego Sądowi Najwyższemu w składzie 7 sędziów lub innym odpowiednim składzie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że tzw. pytania abstrakcyjne są środkiem nadzoru judykacyjnego mającym na celu zapewnienie jednolitości orzecznictwa zarówno sądów powszechnych i wojskowych, jak i Sądu Najwyższego, a przedmiotem uchwały podejmowanej w tym trybie jest wyjaśnienie przepisów prawa, których wykładnia (a nie ich stosowanie) doprowadziła do rozbieżności w orzecznictwie. O „rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych lub Sądu Najwyższego” można zasadnie mówić dopiero wtedy, gdy wyraźnie ukształtują się odmienne linie orzecznictwa reprezentowane przez przynajmniej pewną grupę rozstrzygnięć zawierających argumentację, wspierających każdą z koncepcji (por. np. postanowienie SN z dnia 25 lutego 2005 r., I KZP 33/04, R-OSNKW 2005, poz. 438; uchwały SN: z dnia 17 grudnia 2008 r., I

KZP 27/08, OSNKW 2009, z. 1, poz. 1; z dnia 28 marca 2012 r., I KZP 24/11, OSNKW 2012, z. 4, poz. 35; z dnia 29 października 2012 r., I KZP 15/12, OSNKW 2012, z. 11, poz. 111; postanowienie Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 14 października 2015 r., I KZP 10/15, OSNKW 2015, z. 11, poz. 89; uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2018 r., I KZP 2/18, OSNKW 2018, z. 8, poz. 54; por. także w piśmiennictwie np. R.A. Stefański, Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych, Kraków 2001, s. 145).

Chociaż przy tym Prezes Sądu Najwyższego przywołuje jako przykład rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego dwa orzeczenia, to należy powołać się na tezę wyrażoną w uchwale składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2005 r. (I KZP 38/05, OSNKW 2005, z. 11, poz. 103), w której Sąd Najwyższy przyjął, że choć w przypadku rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych lub wojskowych reakcja Sądu Najwyższego może nastąpić dopiero przy zaistnieniu większej liczby, zróżnicowanych w zakresie wykładni danego przepisu orzeczeń, to gdy jednak chodzi o rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego, to reakcja ta powinna być szybsza, jako że orzecznictwo to kształtuje *ex auctoritate* orzecznictwo sądów powszechnych i wojskowych. O rozbieżności i potrzebie reakcji na nią można tu zatem mówić także wtedy, gdy jest to nawet tylko jedno orzeczenie, ale prezentujące całkowicie odmienną od dotychczas reprezentowanej w tym orzecznictwie, interpretację określonych przepisów, zwłaszcza gdy jest to interpretacja wadliwa, niewsparta należyłą argumentacją ani niewynikająca np. ze zmiany stanu prawnego. Dopuszczenie bowiem do funkcjonowania takiego orzeczenia Sądu Najwyższego grozi potencjalnie pojawieniem się podobnych interpretacji w orzecznictwie sądów powszechnych lub wojskowych, a obowiązek zapewnienia przez Sąd Najwyższy jednolitości tego orzecznictwa (art. 1 pkt 1 lit. a ustawy o Sądzie Najwyższym z 2017 r.), to nie tylko reakcja na zaistniałe tam już rozbieżności w wykładni norm prawnych, ale także eliminowanie w ramach nadzoru judykacyjnego możliwości pojawienia się takich rozbieżności w oparciu o interpretacje zawarte w orzeczeniach Sądu Najwyższego. Istotne jest tu zatem, czy rzeczywiście określone orzeczenie Sądu Najwyższego zawiera interpretację, która oznacza zaistnienie rozbieżności w orzecznictwie tego

Sądu z uwagi na odmienną od dotychczas prezentowanej tu wykładni, a więc interpretację opartą na innych przesłankach i prowadzącą do innych wniosków.

Uchwały abstrakcyjne, jako środki nadzoru judykacyjnego, nie służą przy tym rozstrzyganiu jakichkolwiek rozbieżności w orzecznictwie sądowym, a tylko tych wynikających z odmiennej wykładni prawa. Nie obejmują zatem rozbieżności wynikających z odmiennego stosowania prawa - jednolita wykładnia prawa dokonywana przez sądy uniemożliwia skorzystanie z instytucji abstrakcyjnego pytania prawnego (por. postanowienie składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2005 r., I KZP 33/04). U podstaw tej instytucji tkwi bowiem założenie, że występowanie w orzecznictwie sądowym (a zwłaszcza Sądu Najwyższego) dwóch lub więcej rozbieżnych sposobów interpretowania tego samego przepisu lub grupy przepisów i w związku z tym odmiennego rozstrzygania podobnych problemów prawnych jest niekorzystne z punktu widzenia funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Należało stwierdzić, że w niniejszej sprawie zaistniały wszystkie przesłanki warunkujące złożenie wniosku w trybie art. 83 § 1 uSN. W tej materii rzeczywiście zarysowały się wyraźnie poważne wątpliwości co do wykładni prawa, wynikające ze zróżnicowanego podejścia różnych składów Sądu Najwyższego do interpretacji art. 47b u.s.p.

Powstała w dwóch orzeczeniach Izby Karnej Sądu Najwyższego rozbieżność dotyczyła wykładni art. 47b § 4 u.s.p., który przewiduje, że „Zmiana miejsca służbowego sędziego lub delegowanie do innego sądu oraz zakończenie delegowania nie stanowi przeszkody do podejmowania czynności w sprawach przydzielonych w dotychczasowym miejscu służbowym albo miejscu pełnienia służby, aż do ich zakończenia”.

W pierwszym z rozważanych orzeczeń w sprawie V KK 171/22, Sąd Najwyższy uznał, że powołanie sędziego sądu rejonowego na urząd sędziego sądu okręgowego skutkuje dla niego zmianą miejsca służbowego. Sytuacja ta objęta jest więc dyspozycją art. 47b § 4 u.s.p. Co więcej, stosownie do § 45 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 2046), nie podlega ponownemu przydziałowi sprawa ponownie zarejestrowana w tym samym lub

innym urzędzie ewidencyjnym. W konsekwencji, nie jest w sprawie potrzebna żadna oddzielna delegacja dla sędziego referenta po powołaniu na urząd sędziego Sądu Okręgowego, a także po ponownym wpływie sprawy do Sądu Rejonowego z uwagi na rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego.

Z kolei w sprawie II KK 321/22 Sąd Najwyższy przyjął, że wskazana w art. 47b § 4 u.s.p. „zmiana miejsca służbowego sędziego”, jako okoliczność, która umożliwia podejmowanie czynności w sprawach przydzielonych w dotychczasowym miejscu służbowym, aż do zakończenia sprawy, powinna być interpretowana w powiązaniu z treścią art. 55 § 3 i 4 u.s.p. oraz z art. 75 i 75a u.s.p., a to skutkuje stwierdzeniem, że art. 47b § 4 u.s.p. nie ma zastosowania do sytuacji awansu sędziego na wyższe stanowisko sędziowskie. Zgodnie z art. 55 § 2 u.s.p., sędziowie sądów powszechnych powoływani są na stanowiska: sędziego sądu rejonowego, sędziego sądu okręgowego lub sędziego sądu apelacyjnego. Ponieważ art. 55 § 3 u.s.p. stanowi, że powołując do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wyznacza miejsce służbowe (siedzibę) sędziego, to oznacza to, że zmiana miejsca służbowego sędziego może być dokonana bez zmiany stanowiska jedynie w przypadkach i w trybie określonych w art. 75 u.s.p.

Ten zaś ostatni przepis stanowi, że przeniesienie sędziego na inne miejsce służbowe może nastąpić tylko za jego zgodą (§ 1), a zgoda sędziego na przeniesienie na inne miejsce służbowe nie jest wymagana w określonych w podpunktach tego przepisu przypadkach (zniesienia stanowiska wywołanego zmianą w organizacji sądownictwa lub zniesienia danego sądu lub wydziału zamiejscowego albo przeniesienia siedziby sądu; niedopuszczalności zajmowania stanowiska sędziego w danym sądzie wskutek wystąpienia okoliczności, o których mowa w art. 6; gdy wymaga tego wzgląd na powagę stanowiska, na podstawie orzeczenia sądu dyscyplinarnego, wydanego na wniosek kolegium właściwego sądu lub Krajowej Rady Sądownictwa; przeniesienia w wyniku kary dyscyplinarnej). Decyzję o przeniesieniu sędziego w przypadkach określonych w § 1 i 2 wydaje Minister Sprawiedliwości. Z treści art. 75a § 2 u.s.p. wynika, że art. 75 u.s.p. nie obejmuje swoją regulacją awansu sędziego na wyższe sędziowskie, skoro do sędziów awansowanych na wyższe stanowisko nakazano odpowiednie stosowanie

normy art. 75a § 1 u.s.p., która dotyczy przecież zmiany miejsca służbowego. Z łącznego odczytania tego przepisu wraz z treścią art. 55 § 3 zd. drugie u.s.p. wynika więc, że tylko w oparciu o regulację z art. 75 u.s.p. może dojść od sytuacji, gdy sędzia zajmujący stanowisko sędziego określonego sądu (rejonowego, okręgowego albo apelacyjnego) może zmienić swoje miejsce służbowe, czyli siedzibę sądu.

Powstała rozbieżność dotyczyła wykładni art. 47b § 4 u.s.p., który przewiduje, że „Zmiana miejsca służbowego sędziego lub delegowanie do innego sądu oraz zakończenie delegowania nie stanowi przeszkody do podejmowania czynności w sprawach przydzielonych w dotychczasowym miejscu służbowym albo miejscu pełnienia służby, aż do ich zakończenia”. Przedstawiony do rozstrzygnięcia wniosek Prezesa Sądu Najwyższego dotyczy zdefiniowania zakresu pojęcia „zmiana miejsca służbowego sędziego” (art. 47b § 4 u.s.p.) w stosunku do instytucji „zmiana stanowiska służbowego”, zmierzając do poddania analizie kwestii, w jakiej konfiguracji znajdują się w stosunku do siebie te dwie instytucje w kontekście art. 47b § 4 u.s.p. Analizę tego zagadnienia należy rozpocząć od zwrócenia uwagi na to, że art. 55 § 2 u.s.p. odnosi się do „powoływania na stanowisko”, stanowiąc, że „Powołując do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wyznacza miejsce służbowe (siedzibę) sędziego. Zmiana miejsca służbowego sędziego może być dokonana bez zmiany stanowiska w przypadkach i w trybie określonych w art. 75”, zaś art. 75 u.s.p. reguluje instytucję „przeniesienia sędziego na inne miejsce służbowe”. Treść tych przepisów prowadzi do wniosku, że zmiana stanowiska i zmiana miejsca służbowego są to dwie odmienne instytucje, przy czym zmiana miejsca służbowego sędziego może być dokonana bez zmiany stanowiska albo jednocześnie z jego zmianą – jednak zmiana miejsca służbowego może być dokonana bez zmiany stanowiska jedynie w przypadkach i w trybie określonym w art. 75.

Przepis art. 47b u.s.p. został wprowadzony na mocy ustawy z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U z 2017, poz. 1452) i obowiązuje od dnia 28 lipca 2017 r. Uzasadnienie projektu tej ustawy nie przedstawia szczegółowej analizy potrzeby wprowadzenia takiego rozwiązania, ograniczając się do stwierdzenia, że

„Nowelizowany art. 22a § 1 u.s.p., w powiązaniu z dodawanymi regulacjami art. 47a i 47b u.s.p. doprecyzowują regulacje dotyczące ustalania podziału czynności w sądach oraz regulują nowe zasady przydziału spraw sędziom (a także zmian składów orzekających). (...) Nadto projekt wprowadza zasadę niezmienności składu (art. 47b u.s.p.), która jest ściśle związana z zasadami losowości i równości przydziału spraw. Raz wylosowany skład sądu, niezależnie od tego czy jest jednoosobowy czy kilkuosobowy, nie powinien ulegać zmianie do zakończenia sprawy. Obecnie ta kwestia nie jest uregulowana i jest pozostawiona do decyzji prezesa sądu lub przewodniczącego wydziału. W konsekwencji w wielu sądach nowemu sędziemu w wydziale przydziela się sprawy już rozpoczęte przez innych sędziów – ze szkodą dla sprawności postępowania. Zasada niezmienności składu przewiduje zakaz zmiany składu poza przypadkami określonymi w ustawie. Nawet zmiana miejsca służbowego nie będzie co do zasady zwalniała sędziego z obowiązku zakończenia spraw już rozpoczętych w poprzednim sądzie. Należy zaznaczyć, że projektowane rozwiązanie przewiduje wyjątki podyktowane względami organizacyjnymi oraz sprawnością postępowania. I tak, sędziego delegowanego do innego sądu, sędziego przeniesionego albo sędziego, który awansował, z obowiązku rozpoznania spraw można zwolnić” (Druk sejmowy nr 1491, s. 9 – VIII kadencji Sejmu).

Uzasadnienie tej zmiany przedstawił również prokurator Prokuratury Krajowej w złożonym do akt sprawy stanowisku, podając, że: „Do tej daty nie było wątpliwości, iż z chwilą zmiana miejsca służbowego sędziego lub jego delegowanie do innego sądu zawsze powodowało konieczność przepisania przydzielonych do referatu tego sędziego spraw, innym sędziom uprawnionym do orzekania w sądzie, w którym dotychczas orzekał sędzia, którego zmiana miejsca służbowego lub delegacja dotyczyła. W praktyce prowadziło to do sytuacji, kiedy koniecznym było prowadzenie od początku postępowań sądowych, nawet w sprawach, w których wszystkie czynności, poza wyrokowaniem, zostały już wykonane. Stan taki, podważał społeczne zaufanie do organów wymiaru sprawiedliwości i w oczywisty sposób ograniczał prawo obywatela do rozpoznania przez sąd jego sprawy w rozsądnym terminie. Dla wyeliminowania takiego stanu dokonano opisaną wyżej nowelizacji prawa o ustroju sądów powszechnych. Stosownie do treści art. 47b § 4

p.u.s.p., zmiana miejsca służbowego sędziego lub delegowanie do innego sądu oraz zakończenie delegowania nie stanowi przeszkody do podejmowania czynności w sprawach przydzielonych w dotychczasowym miejscu służbowym albo miejscu pełnienia służby aż do ich zakończenia. Intencją ustawodawcy było umożliwienie sędziemu, który zmienił miejsce służbowe na skutek awansu do sądu wyższego rzędu zakończenie spraw w sądzie, w którym dotychczas orzekał”.

Nie można jednak zgodzić się z projektodawcą ani ze stanowiskiem prokuratora Prokuratury Krajowej co do tego, że rozważane zagadnienie ma wyłącznie charakter „organizacyjny” wprowadzając „quasi-delegację sędziego”, a nie ustrojowy, i zależy wyłącznie od tego, czy sędzia „godzi się z tym, iż w przypadku, gdy nie zdoła zakończyć wszystkich spraw z jego dotychczasowego referatu, to będzie miał taką możliwość, mimo zmiany jego miejsca służbowego dokonanej na skutek awansu” (oba cytaty za stanowiskiem). Zagadnienie uprawnienia sędziego do sprawowania określonego stanowiska ma bowiem charakter ustrojowy i konstytucyjny.

Zgodnie z treścią art. 55 § 1 i 2 u.s.p., jednocześnie z powołaniem do pełnienia urzędu na określonym stanowisku sędziowskim Prezydent RP wyznacza miejsce służbowe (siedzibę) sędziego. Praktycznie oznacza to wskazanie konkretnego sądu jako jednostki organizacyjnej sądownictwa powszechnego. W ten sposób zostaje wyznaczony terytorialny zasięg władzy sędziego, gdyż każdemu sądowi przypisany jest ściśle określony obszar jurysdykcyjny; obszary te tworzy, znosi i zmienia Minister Sprawiedliwości (zob. T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz, red. J. Gudowski, Warszawa 2009, s. 189).

Zgodnie z wywodem przedstawionym przez Sąd Najwyższy w sprawie II KK 321/22, stanowisko sędziego oznacza wykonywanie urzędu sędziego w sądzie określonego szczebla (rangi) i w ten sposób już jest determinowany – przez przepisy prawa procesowego - zakres spraw rozpoznawanych przez takiego sędziego (chodzi w istocie o zakres rzeczowy sądu rejonowego, okręgowego lub apelacyjnego). Z kolei miejsce służbowe (siedziba sądu) określa zakres obszarowy tej jurysdykcji (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2016 r., III KK 494/15, OSNKW 2016, z. 8, poz. 56 i cyt. tam piśmiennictwo). Ustawa Prawo o ustroju

sądów powszechnych wyraźnie zatem odróżnia stanowisko sędziowskie od miejsca służbowego, a akt powołania sędziego stanowi jedynie powołanie na sędziego określonego w akcie powołania sądu, a nie wszystkich sądów (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 stycznia 2009 r., K 45/07, OTK-A 2009, z. 1, poz. 3).

Z kolei z art. 55 § 4 u.s.p. wynika, że sędzia może orzekać we wszystkich sprawach w swoim miejscu służbowym, a w innych sądach w przypadkach określonych w ustawie (jurysdykcja sędziego). Przepisy o przydziale spraw oraz wyznaczaniu i zmianie składu sądu nie ograniczają jurysdykcji sędziego i nie mogą być podstawą stwierdzenia sprzeczności składu sądu z przepisami prawa, nienależytego obsadzenia sądu lub udziału osoby nieuprawnionej lub niezdolnej do orzekania w wydaniu orzeczenia. Należy przy tym przyjąć, że regulacja z art. 55 § 3 zd. drugie u.s.p., jest regulacją kategoriyczną, a więc nie może ustanawiać od niej wyjątku norma zawarta w art. 55 § 4 zd. drugie u.s.p. Ten ostatni przepis odsyła właśnie do przepisów art. 47a oraz art. 47b u.s.p., stanowiąc o niemożności kwalifikowania ewentualnych działań wskazanych w tych przepisach, jako uchybień w postaci nienależytej obsady sądu lub udziału osoby nieuprawnionej. Co istotne, art. 55 § 4 zd. drugie u.s.p. winien być jednak nie tylko odczytywany w relacji do art. 55 § 3 u.s.p. i zawartego tam określenia miejsca służbowego sędziego, ale także musi uwzględniać zdanie pierwsze art. 55 § 4 u.s.p. określające zakres jurysdykcji sędziego. Oznacza to, że przepis art. 55 § 4 zd. drugie u.s.p. może mieć zastosowanie tylko wtedy, gdy zakres jurysdykcji sędziego, wyznaczonego do składu określonego sądu w ramach art. 47b u.s.p., nie narusza przepisów u.s.p. (przepisów o charakterze ustrojowym).

Normę wyrażoną w art. 55 § 4 zd. pierwsze u.s.p. należy więc rozumieć w ten sposób, że sędzia może orzekać we wszystkich sprawach w swoim miejscu służbowym, a w innych sądach w przypadkach określonych w ustawie (jurysdykcja sędziego). Wykładnia systemowa wewnętrzna art. 55 § 2 do 4 u.s.p. prowadzi do wniosku, że w ramach powołania na określony urząd sędziowski (sędzia sądu rejonowego, sędzia sądu okręgowego lub sędzia sądu apelacyjnego), Prezydent RP wyznacza od razu konkretne miejsce służbowe sędziego, a to miejsce określone jest siedzibą danego sądu rejonowego, sądu okręgowego lub sądu apelacyjnego, co kreuje obszar jurysdykcji danego sędziego (tak w wyroku z 6

września 2022 r. w sprawie II KK 321/22). Taka wykładnia była też do tej pory jednolicie przyjmowana w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Konieczność odróżnienia „zmiany miejsca służbowego” od „zmiany stanowiska służbowego” podkreślona została już w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2014 r., BSA-I-4110-4/2013 (OSNC 2014, z. 5, poz. 49), w której SN stwierdził, że „Z art. 55 § 3, art. 75, 77 § 6 i art. 84 § 3 p.u.s.p., powiązanych z art. 180 ust. 2 Konstytucji, wynika, że miejscem służbowym sędziego jest sąd, a tym samym określony obszar jurysdykcyjny należący do sądu (art. 10 p.u.s.p.), w którym sędzia może sprawować władzę sądowniczą. Innymi słowy, o ile powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego oznacza nadanie sędziemu prawa jurysdykcji, czyli wydawania wyroków i podejmowania innych czynności jurysdykcyjnych w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej, o tyle miejsce służbowe wytycza zakres tej władzy, tzn. konkretny sąd, obszar działania sędziego oraz rodzaj spraw, które może rozstrzygać, określony w przepisach prawa procesowego o właściwości rzeczowej. Każda zmiana dotycząca miejsca służbowego sędziego jest ingerencją w zakres władzy sędziego - odjęciem jej, poszerzeniem lub przeniesieniem”. W uchwale tej podkreślono, że wykonywanie przez sędziego władzy sądowniczej w sądzie, w którym ma swoje miejsce służbowe, jest jedną z konstrukcyjnych, fundamentalnych zasad ustroju sądów (por. np. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2007 r., III CZP 81/07, OSNC 2007, z. 10, poz. 154, oraz uzasadnienie uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego z dnia z dnia 14 listopada 2007 r., BSA I-4110-5/07). Miejsce służbowe, określane także jako "siedziba sędziego", jest jednym z istotnych czynników kształtujących status sędziego; powołując do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim, Prezydent RP wyznacza sędziemu jego miejsce służbowe, które może być zmienione tylko w wyjątkowych wypadkach i w ściśle określonym trybie (art. 55 ust. 3 w związku z art. 75 u.s.p. i art. 180 ust. 2 Konstytucji).

Podobne przekonanie wyrażono również w orzecznictwie Izby Karnej Sądu Najwyższego przyjmując, że „Miejscem sprawowania funkcji orzeczniczych przez sędziego jest to, które wskazano w akcie powołania go do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego. Doniosłość ustrojowa tej regulacji, określającej jedną z priorytetowych zasad funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, jest oczywista. Tak

w odniesieniu do zakresu uprawnień sędziego, skoro w myśl zasady zakazu przenoszenia sędziów, wskazanej art. 180 ust. 2 Konstytucji RP i urzeczywistnionej w art. 75 u.s.p., stanowi jedną z gwarancji ich niezawisłości, jak też wobec obywateli, którym zabezpiecza prawo rozstrzygania ich spraw nie przez dowolnych sędziów, ale tylko przez ustawowo powołanych do orzekania we właściwym do rozpoznania tych spraw sądzie” (zob. wyrok SN z dnia 8 czerwca 2010 r., III KK 419/09, OSNwSK 2010, poz. 1165). Sąd Najwyższy w tej sprawie orzekł, że „Dopiero akt delegacji respektujący te wymogi, poprzedzony też wymaganą bezspornie tym przepisem zgodą Kolegium Sądu Okręgowego, uprawnia sędziego do orzekania w innym, niż jego macierzysty, sądzie. W konsekwencji brak delegacji legitymującej do podjęcia obowiązków w innym sądzie, czy też uchybienie przez nią ustawowym warunkom skuteczności, oznacza, że skład, w którym zasiadł sędzia, którego ona dotyczy w innym, niż określony w akcie jego powołania sądzie, będzie zawsze składem nienależycie obsadzonym w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.”

Najpełniejsze odzwierciedlenie taka wykładnia, oznaczająca że odróżnia się stanowisko sędziowskie od miejsca służbowego, a akt powołania sędziego stanowi jedynie powołanie na sędziego określonego w akcie powołania sądu, a nie wszystkich sądów, znalazła w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2016 r., (III KRS 38/12, LEX nr 2288951), w którym stwierdzono, że: „Naczelną zasadą ustrojową wynikającą z art. 180 ust. 1 i 2 Konstytucji RP jest nie tylko nieusuwalność sędziego z zajmowanego urzędu, lecz również to, że sędzia orzeka (sprawuje wymiar sprawiedliwości) tylko w obrębie jednej, konkretnie wyznaczonej siedziby, którą określa akt powołania przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa (art. 179 Konstytucji RP). Innymi słowy, sędzia danego szczebla sądownictwa powszechnego (rejonowego, okręgowego lub apelacyjnego) nie pełni służby w "jakimkolwiek" miejscu służbowym (w dowolnym sądzie) ale tylko w takim miejscu, które zostało mu ściśle wyznaczone przez Prezydenta RP (na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa). Wobec tego sędzia nie może być swobodnie przenoszony do innej siedziby (innego sądu). Dlatego w orzecznictwie trafnie przyjmuje się, że siedziba sędziego to konkretny sąd (obszar jurysdykcyjny), w którym sprawuje on wymiar sprawiedliwości, co jest jednym z wielu czynników kształtujących status sędziego. Sędzia otrzymuje od Prezydenta RP akt powołania

do konkretnego sądu, a nie akt powołania na "jakieś" stanowisko sędziowskie (bez określenia obszaru jego jurysdykcji). Istota powołania sędziego do pełnienia urzędu (z jednoczesnym wyznaczeniem mu miejsca służbowego) sprowadza się do nadania sędziemu inwestytury (imperium władzy sądowniczej), która stanowi nie tylko legitymację do sprawowania przez sędziego władzy sądowniczej, lecz także określa zakres sprawowania tej władzy. Istnieje bowiem ścisły związek między przyznaniem sędziemu prawa do "wymierzania sprawiedliwości" a koniecznością precyzyjnego (niebudzącego żadnych wątpliwości) ustalenia zakresu sprawowanej przez niego jurysdykcji. Tym samym sędzia nie jest powoływany przez Prezydenta RP do wymierzania sprawiedliwości *in abstracto*. Wręcz przeciwnie, skutkiem aktu wydanego przez Prezydenta RP na podstawie art. 179 Konstytucji jest powołanie sędziego jedynie do rozstrzygania przez niego konkretnych spraw, a więc wyznaczenie go do sprawowania wymiaru sprawiedliwości w ściśle oznaczonym obszarze jurysdykcyjnym".

Powyższe orzeczenia Sądu Najwyższego zostały wydane przed wejściem w życie art. 47b u.s.p. i z tej przyczyny nie mogły wziąć pod uwagę skutków tej regulacji dla omawianej instytucji zmiany miejsca lub zmiany stanowiska służbowego sędziego. Wejście w życie analizowanego przepisu nie powoduje jednak, że wyrażone w powyżej analizowanym orzecznictwie treści i wykładnia odnoszące się do prawidłowego rozumienia tych pojęć, uległy dezaktualizacji. Z pewnością należy przyjąć, że zasada ustrojowa, zgodnie z którą dopiero akt delegacji sędziego do sądu innego niż ten wyznaczony na mocy aktu mianowania przez Prezydenta RP, uprawnia sędziego do orzekania w innym, niż jego macierzysty, sądzie (z uwzględnieniem art. 75 u.s.p.), obowiązuje nie tylko w stosunku do orzekania w sądzie wyższego, ale również w stosunku do sądu niższego rzędu.

Należy wskazać, że tożsame zagadnienie prawne – już po wejściu w życie art. 47b u.s.p. – zostało rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej. W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2020 r., III CZP 68/10 (OSNC 2020, z. 11, poz. 97), Sąd ten rozstrzygając przekazane mu do rozpoznania zagadnienie prawne o treści: "Czy sędzia powołany do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu wyższego szczebla (sądu okręgowego), biorąc udział po dacie tego powołania

w rozpoznawaniu spraw przydzielonych mu w dotychczasowym miejscu służbowym, w sądzie niższego szczebla (sądzie rejonowym), bez delegacji, o której mowa w art. 77 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 52 z późn. zm.), jest sędzią nieuprawnionym a skład sądu orzekającego sprzeczny z przepisami prawa?", podjął uchwałę następującej treści: „Sędzia powołany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do pełnienia urzędu na stanowisku wyższego szczebla nie jest sędzią uprawnionym na podstawie art. 47b ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych do rozpoznawania spraw w dotychczasowym miejscu służbowym po dniu powołania i bez delegacji, o której mowa w art. 77 § 1 pkt 1 tej ustawy”.

W sprawie tej Sąd Najwyższy podkreślił, że „powołanie sędziego na podstawie art. 55 § 1 u.s.p. przez Prezydenta RP nadaje mu władzę sądowniczą, Prezydent wyznacza sędziemu miejsce służbowe, co wyznacza obszar jurysdykcyjny. Sędzia jest powoływany na określone stanowisko służbowe, które określa rzeczowy zakres jurysdykcji wynikający z przepisów postępowania cywilnego (art. 16 i 17 k.p.c.). Sędzia sądu okręgowego nie może wykonywać jurysdykcji sędziego sądu rejonowego, chyba że ustawa jednoznacznie tak stanowi np. w przypadku delegacji sędziego. Rzeczowe zakresy władzy sądowniczej sędziów na różnych stanowiskach się wykluczają. Zmiana rzeczowego zakresu władzy sądowniczej może nastąpić tylko przez zmianę stanowiska sędziego, przy czym zmiana stanowiska nie może być utożsamiana ze zmianą miejsca służbowego, bo zmiana miejsca służbowego może być dokonana bez zmiany stanowiska w trybie art. 55 § 3 zd. 2 u.s.p. Podkreślić trzeba, że z zasadą orzekania sędziego w sądzie, w którym ma miejsce służbowe, korespondują zasady przywiązania sędziego do urzędu, nieprzenoszalności oraz niepołączalności, które oznaczają, że sędzia może wykonywać swoje obowiązki tylko w sądzie oraz że nie może być przenoszony z sądu do sądu bez swej zgody (art. 75 § 1 u.s.p.)”.

Dopuszczalne jest orzekanie przez sędziego sądu wyższej instancji w sądzie niższej instancji na podstawie delegacji określonej w art. 77 pkt 1 u.s.p. lecz zastosowanie tego mechanizmu jest uzależnione od wyrażenia zgody przez sędziego. Przyjęcie tezy, że na podstawie art. 47b § 4 u.s.p. sędzia awansowany

miałby być zobowiązany do orzekania w sądzie niższej instancji, w którym utraciłby już jurysdykcję, prowadziłoby to do wygenerowania instytucji swoistej, nietypowej i szczególnej *quasi-delegacji*, niezależnej od zgody sędziego. Prowadziłoby to do kumulacji obowiązków orzeczniczych i pozostawałoby to w sprzeczności z zakresem jurysdykcji rzeczowej.

Wykładnia ta znalazła odzwierciedlenie w orzecznictwie sądów apelacyjnych – Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 21 sierpnia 2020 r., I AGa 73/20 (LEX nr 3321421) przyjął, że: „Przepis art. 47b § 4 p.u.s.p. nie ma zastosowania do zmiany miejsca służbowego na skutek awansu sędziego do sądu wyższej instancji, ponieważ obejmuje on wyłącznie sytuacje związane ze zmianą miejsca służbowego w określonych w nim wypadkach, a więc gdy mimo zmiany miejsca służbowego sędzia w dalszym ciągu orzeka jako sędzia sądów danego szczebla, np. sędzia sądu rejonowego albo gdy sędzia zostaje delegowany na określony czas do innego sądu. W konsekwencji nie może on stanowić podstawy do orzekania przez sędziego w sprawach niemieszczących się w zakresie rzeczowym wynikającym z aktu powołania na określone stanowisko sędziowskie”.

W doktrynie również podkreśla się odmiennność „zmiany miejsca służbowego” od „zmiany stanowiska służbowego” przez sędziego. Wskazano, że ustawodawca określa status sędziego, posługując się kilkoma odrębnymi pojęciami: urząd sędziego, stanowisko sędziowskie (stanowisko sędziego), miejsce służbowe (siedziba) sędziego, stosunek służbowy sędziego oraz pozostawanie na służbie (pełnienie służby). Wymienione pojęcia wypływają z unormowań Konstytucji, a każde ma inne znaczenie ustrojowo-prawne oraz dotyczy innych aspektów; mają one znaczenie komplementarne, opisując oraz kształtując „status sędziego”. „Stanowisko sędziego” (art. 180 ust. 2 Konstytucji, a także np. art. 29, 34, 55 u.s.p.) oznacza spełnianie (wykonywanie) urzędu sędziego w sądzie określonego szczebla (rangi, rzędu), a więc określa zarazem, determinowany rangą tego sądu i przepisami ustaw procesowych, rzeczowy zakres jurysdykcji (sędzia sądu rejonowego, okręgowego, apelacyjnego). Z kolei „miejsce służbowe (siedziba)” (art. 180 ust. 2 Konstytucji oraz np. art. 55 § 3 i art. 75, 77 § 6 albo art. 84 § 3 u.s.p.) - to konkretny sąd (w istocie obszar należący do właściwego sądu; por. art. 10 u.s.p.), w którym sędzia może sprawować władzę; o ile bowiem powołanie do pełnienia

urzędu na stanowisku sędziowskim, to nadanie prawa jurysdykcji, o tyle miejsce służbowe (siedziba) określa jej zakres (obszar oraz rodzaj spraw wynikający z przepisów o właściwości rzeczowej – zob. T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz, red. J. Gudowski, Warszawa 2009, s. 182-183; J. Sobczak, Niezawisłość sędziowska i niezależność sądów. Problem ważny i ciągle aktualny, Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa 2015, nr 4, s. 109-110; E. Mazurczak-Jasińska, Podmioty właściwe w sprawach dotyczących stosunku służbowego sędziego. Wybrane zagadnienia, PS 2014, z. 11-12, s. 22-23).

Reasumując powyższe rozważania, w myśl art. 7 Konstytucji sąd musi działać na podstawie i w granicach prawa. Uprawnienia sędziego do orzekania w innym sądzie, niż sąd, w którym zajmuje stanowisko, nie można domniemywać, ani wyklądać w sposób rozszerzający, czy przez analogię. Awans sędziego, pełniącego urzędu w sądzie niższego rzędu, na stanowisko sędziego sądu wyższego rzędu jest „zmianą stanowiska sędziego”, i nie może być interpretowany jako posiadający to samo znaczenie co „zmiana miejsca służbowego”. Z datą wręczenia aktu powołania i złożenia ślubowania, od tego dnia sędzia, przykładowo, sądu okręgowego może orzekać w sądzie okręgowym, ale już nie może orzekać w sądzie rejonowym. Przez wręczenie aktu powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu okręgowego nie następuje zmiana miejsca służbowego, albowiem zmiana miejsca służbowego – co już wskazano – może odbyć się tylko bez zmiany stanowiska sędziego i w trybie wskazanym w art. 75 u.s.p. Jedynym dokumentem uprawniającym, przykładowo sędziego sądu okręgowego do orzekania w sądzie rejonowym może być akt delegacji wydany na podstawie art. 77 § 1 pkt 1 lub § 8 u.s.p., a nie art. 47b § 4 u.s.p.

Prawidłowa wykładnia analizowanych przepisów prowadzić musi do wniosku, że art. 47b § 4 u.s.p. jest umiejscowiony po przepisie, który określa zasady przydziału spraw w określonym sądzie (art. 47a u.s.p.) i reguluje sytuacje, gdy dojdzie do konieczności zmiany określonego, konkretnego składu sądu (wyznaczonego losowo). W konsekwencji, sąd orzekający przy udziale takiego sędziego jest sądem nienależycie obsadzonym w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., nawet w sytuacji, gdy określona sprawa została przydzielona do referatu

sędziego niższego rzędu, przed powołaniem go na urząd w sądzie wyższego rzędu.

W związku z powyżej przedstawionymi rozważaniami należało stwierdzić, że:

Sformułowanie "zmiana miejsca służbowego sędziego" (art. 47b § 4 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych, t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 2072 ze zm.) odnosi się wyłącznie do zmiany miejsca służbowego niepowiązanej ze zmianą stanowiska sędziego (art. 75 tej ustawy).

Sąd Najwyższy w powiększonym składzie zdecydował, że wykładnia dokonana w uchwale wiąże od chwili jej podjęcia. Jednocześnie, ze względu na konieczność zapewnienia sprawności postępowania uznał, że wykładnia ta nie ma zastosowania do spraw, w których rozpoczęto przewód sądowy. Dopuszczalność czasowego ograniczania oddziaływania wykładni prawa nie budzi obecnie już w praktyce sądowej poważniejszych wątpliwości. Takie rozstrzygnięcia przyjmował Sąd Najwyższy podejmujący uchwałę abstrakcyjną oraz rozważający temporalne skutki stosowanej w niej wykładni m.in. w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2014 r. (BSA I-4110-4-4/13, OSNC 2014, z. 5, poz. 49) oraz w uchwale pełnego składu Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. (BSA I-4110-1/20, OSNKGW 2020, z. 2, poz. 7). Takie rozstrzygnięcie należało także przyjąć w niniejszej sprawie, w szczególności z uwagi na – podkreślaną także w cytowanych uchwałach – konieczność wzięcia pod uwagę podstawowych wartości konstytucyjnych, w tym ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez to państwo prawa, a także zasady stabilności rozstrzygnięć podejmowanych przez sądy w ramach wymiaru sprawiedliwości w indywidualnych sprawach obywateli. W tej sytuacji uznanie, że norma w ustalonym znaczeniu miałaby zastosowanie do wszystkich stanów faktycznych, także tych, które wystąpiły przed ustaleniem jej konkretnego znaczenia, w sposób konieczny musiałoby prowadzić do naruszenia wartości, których ochronie w praktyce powinno służyć.

Mając to wszystko na uwadze Sąd Najwyższy uznał, że w sprawie istnieją powody do podjęcia uchwały. Z uwagi na doniosłość omawianej problematyki, wiążącej się z wystąpieniem bezwzględnej przyczyny odwoławczej, Sąd Najwyższy

uznał za wskazane, dla zapewnienia jednolitości orzecznictwa, nadać uchwale moc zasady prawnej.

Z tych względów uchwalono, jak na wstępie.